

Antecedents històrics.

La primera notícia sobre un orgue a l'església de Montesa es remunta a l'any 1539, quan els jurats de la vila van encarregar als orgueners navarresos Pedro i Juan de Orna la construcció d'un orgue per a la parròquia.

Aquell instrument estigué funcionant fins a l'última dècada del segle. Tanmateix, en la visita pastoral realitzada el 1592, el visitador ordenà als jurats de Montesa la construcció d'un nou orgue, ateses les necessitats litúrgiques. Així, quatre anys després encarregaren l'orguener Agustí Comalada la construcció d'un nou orgue. L'instrument va col·locar-se a l'antiga església de Montesa, damunt de la capella de la Puríssima Concepció, on va quedar fins l'enderrocament d'aquell temple, a finals del segle XVII.

La nova església (l'actual), construïda entre els anys 1693-1702, no comptaria amb orgue fins ben entrat el segle. Potser el deute contret per la vila en les obres del nou temple, amb l'afegit de la guerra de Successió, va fer que la fabricació de l'orgue es dilatara en el temps.

L'11 de novembre de 1743, Martín de Usarralde i Letegui, orguener d'origen navarrés aveïnat a València, signà al castell de Montesa una escriptura per la qual es comprometia a fer un orgue per a l'església parroquial de dita vila. El nou instrument s'acabà per a la festa de la Mare de Déu de l'Assumpció del 1744.

El que no pogué destruir el terratrèmol de 1748 ho destruï aquell altre *terratrèmol* que enfrontà germans contra germans l'any 1936. Afortunadament, una de les peces clau de l'instrument, *el secret*, no patí danys irreversibles, com tampoc la caixa barroca que ornamenta l'orgue.

Amb els elements que se salvaren de la desfeta de la guerra, ensems amb el contracte original de l'orgue —que vam tindre la sort de trobar en un protocol notarial conservat a l'Arxiu del Regne de València— es podia fer una restauració-reconstrucció prou fidel de l'orgue construït el 1744 per Martín Usarralde.

Així, gràcies a les subvencions aportades per la Diputació Provincial de València, en 2001 vam iniciar la restauració de l'orgue de l'església de Montesa, a càrrec de l'empresa d'orgueneria Berenguer & Díaz, mentre que la caixa fou restaurada per un equip d'especialistes en restauració de béns mobles de la Universitat Politècnica de València.

L'orgue va ser inaugurat el 8 de març de 2002, amb un concert a càrrec de Vicent Ros, catedràtic d'orgue del Conservatori de València.

Descripció tècnica de l'orgue.

L'orgue consta d'un teclat de huitena semi curta (47 notes) partit entre el do 25 i do#26. La zona esquerra correspon als baixos i la dreta als tiples. En els baixos falten el do# 2 i el re# 4.

Consta d'un total de 1.165 canons, dels quals 22 són de fusta. El metall utilitzat és una mescla d'estany i plom: estany al 70% per a la frontera, 60% a la batalla, trompeta real i resta de principals (talla estreta) i al 40% per als nasards (talla ampla), corneta i tapats (violó).

Registració

Ma esquerra (baixos)

Címbal
Baixó
Ple
Trompeta real
Claró
Nasard en 17^a
Quinzena
Nasard en 15^a
Dotzena
Nasard en 12^a
Octava
Violó
Flautat

Ma dreta (tiples)

Clarins
Trompeta real
Címbal
Corneta
Ple
Nasard en 17^a
Claró
Nasard en 15^a
Dotzena i 15^a
Nasard en 12^a
Octava
Violó
Flautat m[ajor]

9 pises de pedal: Contres de 13 i tambor

L'orgue està afinat en temperament desigual, sis cinquenes a 1/6 de coma pitagòrica i 6 cinquenes justes.

Diapasó: aproximadament un to baix (to natural de capella) $la=392$ hz.

Antecedentes históricos.

La primera noticia sobre un órgano en la iglesia de Montesa se remonta al año 1539, cuando los jurados de la villa encargaron a los organeros navarros Pedro y Juan de Orna la construcción de un órgano para la parroquia.

Aquel instrumento estuvo funcionando hasta la última década del siglo. No obstante, en la visita pastoral realizada en 1592, el visitador ordenó a los jurados de Montesa la construcción de un nuevo órgano, teniendo presente las necesidades litúrgicas. Así, cuatro años después encargaron al organero Agustín Comalada la construcción de un nuevo órgano. El instrumento fue colocado en la antigua iglesia de Montesa, encima de la capilla de la Purísima Concepción, donde estuvo hasta la demolición de aquel templo, a finales del siglo XVII.

La nueva iglesia (la actual), construida entre los años 1693-1702, no contaría con órgano hasta bien entrado el siglo. Quizá la deuda contraída por la villa en las obras del nuevo templo, con el añadido de la guerra de Sucesión, hizo que la construcción del órgano se dilatase en el tiempo.

El 11 de noviembre de 1743, Martín de Usarralde y Letegui, organero de origen navarro vecindado en Valencia, firmó en el castillo de Montesa una escritura por la que se comprometía a hacer un órgano para la iglesia parroquial de dicha villa. El nuevo instrumento se terminó para la fiesta de la Asunción de 1744.

Lo que no pudo destruir el terremoto de 1748 lo destruyó aquel otro *terremoto* que enfrentó hermanos contra hermanos en 1936. Afortunadamente, una de las piezas clave del instrumento, *el secreto*, no sufrió daños irreversibles, como tampoco la caja barroca que ornamenta el órgano.

Con los elementos que se salvaran del descalabro de la guerra, junto al contrato original del órgano —que tuvimos la suerte de encontrar en un protocolo notarial conservado en l'Arxiu del Regne de València— se podía hacer una restauración-reconstrucción bastante fiel del órgano construido en 1744 por Martín Usarralde.

Así, gracias a las subvenciones aportadas por la Diputación Provincial de Valencia, en 2001 iniciamos la restauración del órgano de la iglesia de Montesa, a cargo de la empresa de organería Berenguer & Díaz, mientras que la caja fue restaurada por un equipo de especialistas en restauración de bienes muebles de la Universidad Politécnica de Valencia.

El órgano fue inaugurado el 8 de marzo de 2002, con un concierto a cargo de Vicent Ros, catedrático de órgano del Conservatorio de Valencia.

Descripción técnica del órgano

El órgano consta de un teclado de octava semicorta (47 notas) partido entre el do 25 y do#26. La zona izquierda corresponde a los bajos y la derecha a los tiples. En los bajos faltan el do# 2 y el re# 4.

Consta de un total de 1.165 caños, de los cuales 22 son de madera. El metal utilizado es una mezcla de estaño y plomo: estaño al 70% para la fachada, 60% a la batalla, trompeta real y resto de principales (talla estrecha) y al 40% para los nasardos (talla ancha), corneta y tapados (violón).

Mano izquierda (bajos)

Címbala
Bajoncillo
Lleno
Trompa real
Clarón
Nasard 17^a
Quincena
Nasard 15^a
Docena
Nasard 12^a
Octava
Violón
Flautado de 13

Mano derecha (tiples)

Clarín
Trompeta real
Címbala
Corneta
Lleno
Nasard 17^a
Clarón
Nasard 15^a
Docena y quincena
Nasard 12^a
Octava
Violón
Flautado de 13

9 pisas de pedal: Contras de 13 y tambor

El órgano está afinado en temperamento desigual, seis quintas a 1/6 de coma pitagórica y 6 quintas justas.

Diapasón: aproximadamente un tono bajo (tono natural de capilla) la=392 hz.